

Araştırma Makalesi

Mülkiyet Hakları: Özel Mülkiyet Sisteminde Kaynak Tahsisi Üzerine Bir İnceleme

Property Rights: A Review on Resource Allocation in Private Property System

Ş. Gamze ALBAYRAK Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi, Rekreasyon Bölümü serife.albayrak@hbv.edu.tr https://orcid.org/0000-0002-6808-0823	Gönül DİNÇER Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF, İktisat Bölümü gonul.dincer@hbv.edu.tr https://orcid.org/0000-0001-7579-6048
---	--

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
07.01.2022	10.05.2022

Öz

“Mülkiyet hakları” kavramı; bir toplumdaki kaynakları kullanma haklarını, kaynaklar üzerinden gelir elde etme haklarını ve bu hakları başkalarına aktarma hakkını içermesi bakımından ve böylelikle toplumsal bölüşüm ve kaynakların tahsisi konularının temelini oluşturması bakımından iktisatta merkezi bir kavramdır. Mülkiyet haklarının alternatif tahsislerinin kaynakların kullanımını ve toplam hasılayı nasıl ve ne ölçüde etkilediği konusu önemli bir araştırma alanını teşkil etmektedir. Bu çalışmada mülkiyet hakları önce kavramsal olarak incelenmiş ve beşeri ve toplumsal boyutundan soyutlanamayacağı belirtilmiştir. Çalışmanın ağırlık noktasını özel mülkiyet sisteminin kaynak tahsisi bakımından incelenmesi oluşturmaktadır. Özel mülkiyet sisteminde kaynakların, en yüksek değerli kullanımlar arasında tahsis edilme eğilimi gösterdiği kabul edilmekte ve böylece mülkiyet haklarının, iktisadi etkinliği sağlama bakımından ele alındığı görülmektedir. Öte yandan dışsallıkların varlığı, bireysel amaçların toplumsal faydanın maksimizasyonu ile çelişmemesi gerektiği savı ve işlem maliyetleri; kamusal mülkiyeti, devlet mülkiyetini ve/veya devlet müdahalesini tartışmaya dahil etmektedir. Bu bağlamda, kapitalist sistem içerisinde beliren önemli bir amacın, kaynak tahsisinde özel ve kamusal mülkiyeti, işlem maliyetlerinin toplamını ve dışsallıkların maliyetini düşürecek şekilde birleştiren bir yapılanmaya ulaşmak olduğu belirtilebilir.

Anahtar Kelimeler: Mülkiyet Hakları, Özel Mülkiyet Sistemi, Kaynak Tahsisi, İşlem Maliyetleri, Dışsallıklar.

Abstract

The concept of “property rights” is a central concept in economics for it includes the rights to use resources in a society, the rights to earn income from resources, and the right to transfer these rights to others, thereby forming the basis of social distribution and allocation of resources. The issue of how and to what extent alternative allocations of property rights affect the use of resources and total output is an important area of research. In this study, property rights were first analyzed conceptually and it was stated that they could not be abstracted from their human and social dimensions. The focus of the study is the examination of the private property system in terms of resource allocation. In the private property system, it is accepted that the resources tend to be allocated among the highest value uses, and thus it is seen that property rights are considered in terms of ensuring economic efficiency. On the other hand, the existence of externalities, the argument that individual goals should not conflict with the

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Albayrak, S. G., Dinçer, G., 2022 Mülkiyet Hakları: Özel Mülkiyet Sisteminde Kaynak Tahsisi Üzerine Bir İnceleme, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 57(2), 954-969.

maximization of social utility, and transaction costs; brings public ownership, state ownership and/or state intervention in the discussion. In this context, it can be stated that an important goal of the capitalist system is to achieve a structure that combines private and public ownership in resource allocation in a way that reduces the sum of transaction costs and the cost of externalities.

Keywords: Property Rights, Private Property System, Resource Allocation, Transaction Costs, Externalities.

1. Giriş

Lionel Robbins, 1932 yılında yayımlanan “İktisat Biliminin Önemi ve Doğası Üzerine Bir Deneme” başlıklı eserinde iktisadın günümüzde halen yaygın olarak kullanılan bir tanımını sunmuş, iktisadı “alternatif kullanımları olan kıt araçlar ve amaçlar arasındaki bir ilişki olarak insan davranışını inceleyen bilim” olarak ortaya koymuştur. Joan Robinson (1972), “alternatif kullanımları olan kıt kaynaklar sorunu, bugünün geri dönülemez geçmiş ile bilinmeyen gelecek arasında sürekli hareket eden bir kopuş olduğu tarihsel zamanda geçtiğinde kendi içinde çelişkili hale gelir” diyerek Robbins’in tanımındaki “kıtlık” kavramının veri döneminde geçerli olduğunu, uzun dönemde sorgulanabilir olduğunu ve yine veri zamanda kaynakların alternatif kullanımlarının oldukça sınırlı olduğunu belirtmiştir. James Buchanan (1964) ise Robbins’in tanımında iktisadi ilişkilerin insan-nesne ilişkileriyle sınırlanmış olduğunu, buna karşılık iktisadi ilişkilerin daha ziyade bireylerin diğer bireylerle olan ilişkilerinden oluştuğunu ileri sürmüştür. Robbins’in iktisat tanımındaki “kıt kaynaklar” ve “alternatif kullanımlar” kavramları her ne kadar tartışmalı olsa da, bu tanım “kaynak tahsisinin” iktisattaki asli konumuna yerinde bir vurgu vermektedir.

Mülkiyet hakları; toplumlara, insanlara, şeylere ve bu unsurların birbirleri arasındaki ilişkilere yönelik düzenlemelere işaret etmektedir. Her dönemde mülkiyet, değişik biçimlerde, birbirlerinden tümüyle farklı toplumsal ilişkiler içerisinde gelişmiştir ve gelişmeye devam etmektedir. Dolayısıyla mülkiyeti toplumdan bağımsız bir ilişki, ayrı bir kategori gibi tanımlamaktan çok, hem birey hem toplum bağlamında tanımlamak daha bütünlüklü bir yaklaşımı ifade etmektedir. İnsan-insan ilişkilerinde yer alan mübadele olgusu ve bir toplumda kaynakların nasıl tahsis edileceği sorusu, iktisadın merkezinde yer almaktadır. Kaynak tahsisi ise büyük ölçüde mülkiyet haklarının nasıl belirlendiğine bağlı olarak oluşmaktadır. Dolayısıyla mülkiyet hakları sistemi, iktisadi ilişkileri belirleyen asli bir unsurdur demek yanlış olmayacaktır. Mülkiyet haklarının tesis edilme biçimi, toplumdaki her bir bireyin, kaynaklardan faydalanması bakımından pozisyonunu belirlemektedir. Nitekim Armen A. Alchian (1967), iktisadı, “kıt kaynaklar üzerindeki mülkiyet haklarının incelenmesi” olarak tanımlamıştır.

Bu bağlamda çalışmanın birinci bölümünde mülkiyet haklarının tanımına ve kapsamına değinilecek, ikinci bölümde ise mülkiyet hakları sahiplerinin kimliğine ve günümüzün kapitalist toplumlarının dayandığı mülkiyet sistemi olan özel mülkiyetin ortaya çıkış sürecine dair değerlendirmelere yer verilecektir. Çalışmanın son bölümünde, özel mülkiyet hakları ile kaynakların tahsisi arasındaki ilişki incelenecektir. Konuya ilişkin bazı saptamalar sonuç bölümünde yer almaktadır.

2. Mülkiyet Haklarının Tanımı ve Kapsamı

Literatürde mülkiyet haklarının çok sayıda tanımı bulunmaktadır. Örneğin David Schmidtz, mülkiyet haklarını, bir kaynağa sahip olanların diğerlerini dışlama hakkı bakımından tanımlarken, Harold Demsetz dışsallıkların içselleştirilmesi bakımından tanımlamıştır. Ancak mülkiyet haklarının kapsamı düşünüldüğünde, daha bütünlüklü ve açıklayıcı tanımlamaların önemi ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın amacı ve kapsamına belki de en uygun olan tanımlardan birisi, Furubotn ve Pejovich’in mülkiyet hakları sistemine ilişkin izahında yer almaktadır: Mülkiyet hakları insanlar ve şeyler arasındaki ilişkilere değil, insanlar arasında ve şeylerin varlığından kaynaklanan, onların kullanımına ilişkin davranışsal ilişkilere dairdir. Mülkiyet hakları atamaları, her bir kişinin diğer kişilerle olan etkileşimlerinde uyması gereken veya uyulmaz ise maliyetini üstlenmesi gereken şeylere ilişkin davranış normlarını belirtir. O halde bir toplulukta hakim olan mülkiyet hakları sistemi, “toplumdaki her bir bireyin, kaynaklardan faydalanması bakımından pozisyonunu tanımlayan ekonomik ve sosyal ilişkiler seti” olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet haklarının içeriği, kaynakların tahsisini ve kullanımını belirli ve öngörülebilir şekillerde etkilemektedir (Furubotn ve Pejovich, 1972: 1139).

Peki, mülkiyet haklarının içeriği nelerden oluşmaktadır? Günlük konuşmalarda sıklıkla birilerinin arsaya, eve ya da tahvillere sahip olduğundan bahsedilir. Aslında bu konuşmalarda sahip olduğu ifade edilen şey, söz konusu kaynakları kullanma haklarıdır. Mesela bir arsaya sahip olmak demek; o toprakları sürmek, sürmemek ya da bu hakları satmayı teklif edebilmektir. Ama bu haklar, birilerini toprağı satın almaya zorlamayı içermemektedir. Diğer bir ifadeyle, bir kaynağın mülkiyet hakkı ile sahip olunan şey, toplumca kabul edilen şeyleri yapma hakkıdır (Alchian ve Demsetz, 1973: 17).

Herhangi bir toplumda bireylerin kaynakları kullanma hakları (yani mülkiyet hakları) görgü kurallarının, sosyal geleneklerin, toplumsal dışlamanın gücü ve cezalandırma veya cebir kullanma ile desteklenen resmi hukuk devletinin oluşturduğu kanunlarla anlamlandırılır¹. Özel mülkiyetin kullanımı üzerindeki birçok kısıt sosyal dışlamanın gücünü içerir. Gürültü düzeyi, giydiğimiz elbiselerin çeşidi, sadece arkasında polis kuvveti olan kanunlarla değil, aynı zamanda sosyal kabuller, karşılıklılık ve kabul edilen davranış kurallarının ihlali durumunda ortaya çıkan gönüllü sosyal dışlama ile sınırlandırılır (Alchian, 2000: 199-200).

Robinson Crusoe'nun dünyasında mülkiyet haklarının hiçbir rolü yoktur. Mülkiyet hakları toplumun bir aracıdır ve önemini, bir insanın diğerleriyle ilişkilerinde sahip olduğu beklentilerin şekillenmesine yardımcı olması gerçeğinden almaktadır. Bir mülkiyet hakkı sahibi, kendisinin belirli şekillerde hareket etmesine izin verdiklerine dair başkalarının onayına sahiptir. Bu kişi, toplumdan, haklarının başkalarının müdahalesine karşı korunmasını beklemektedir (Demsetz, 1967: 347).

Dolayısıyla mülkiyet hakları münhasır haklar değildir, bir başka deyişle mülkiyet sınırsız bir hak değildir. Belirtildiği gibi toplumsal kabuller ve devletin kanun gücü mülkiyet hakları üzerinde kısıtlamalar uygulayabilir. Bu kısıtlamaların kapsamı ve etkileri farklı düzeylerde gerçekleşebilmektedir. Örneğin, bir yanda, bir kişinin bir varlık üzerindeki mülkiyet hakkının, devletin öngördüğü tavan fiyatın üzerinde bir bedel karşılığında devredilemeyeceği bir durum vardır; diğer yandan, bir arazi sahibinin mülk hattının birkaç kilometre yakınında bir çit inşa etmesinin kısıtlanması söz konusu olabilir. Kısıtlayıcı tedbirlerin uygulanması yoluyla mülkiyet haklarının zayıflaması, mal sahibinin varlığı kullanabileceği kullanımlara ilişkin beklentilerini, varlığın sahibine ve başkalarına karşı değerini ve dolayısıyla ticaret şartlarını etkiler. Bu karşılıklı ilişkiler nedeniyle, azalım (attenuation) terimi önemli bir kavramı temsil eder. Zira mülkiyet hakları üzerindeki kısıtlamalar (i) bir varlığın biçimini, yerini veya özünü değiştirmek, (ii) bir varlığa ilişkin tüm hakları karşılıklı olarak üzerinde anlaşılan bir fiyattan başkalarına devretmek için sahibinin hakları üzerinde bir dereceye kadar azalımın varlığını içermektedir (Furubotn ve Pejovich, 1972).

Bir kaynak üzerindeki mülkiyet haklarından bahsedilirken, kaynağın farklı kullanımları birden fazla kişi arasında bölüştürülmüş de olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Örneğin; bir arazi parçası üzerinde, bir kişinin toprağı sürme hakkı varken, bir başka kişinin ya da devletin üzerinde uçakla uçabilme hakkı olabilir. Bütün bu hakların her biri devredilebilir. (Alchian, 2000: 203; Alchian ve Demsetz, 1973: 17). Ancak burada temel nokta, mülkiyet haklarının iki veya daha fazla kişi arasında bölüştürülebilmesi için ayrılabilir ve tekrar tahsis edilebilir olmasıdır.

Bir bölüşüm şeklinin sahiplik haklarının bütünü göz önüne alındığında her bir mülk sahibinin eşit paya sahip olduğu kesitsel bölüşüm (cross-sectional division) biçiminde olması gerekli değildir. Bunun yerine mülk sahibine ait bazı hakların kiracıya geçici olarak devredilebildiği seçici bir taksim şeklinde de olabilir (selective partitioning). Mülkiyet haklarının bu şekilde bölüşümü, geçici olarak ticari anlamda kimin mülk sahibi olduğuna karar vermeyi kolaylaştırır (Alchian, 2000: 204).

Görüldüğü gibi “mülkiyet hakları” terimi satma, kiralama, ödünç verme, miras bırakma vb. hakları içerebilecek olan bir haklar demetine işaret etmekte kullanılır. Mülkiyet hakları, insan dışı üretken varlıkları (örn. arazi, çiftlik hayvanları, doğal kaynaklar, gayrimenkul, makine, patentler, marka adı gibi

¹ Hayek'e göre de (1948) sosyal düzen, kuralla yönetilen insan eyleminin sonucu olarak ortaya çıkar. Sosyal düzenlemeler ancak insanlar hem resmi hem de gayri resmi kurallara uyduğu için mümkündür. Resmi kurallar, hükümetin zorlayıcı güçleri tarafından uygulanan soyut hukuk kurallarıdır. Gayri resmi kurallar, öncelikle sosyal onay veya onaylamama yoluyla uygulanan bir sosyal grubun gelenek ve alışkanlıklarıdır. Her iki durumda da kurallar toplumda iki önemli şekilde işler: Sosyal etkileşimde öngörübilirliği arttırırlar ve kurallara uyan aktörler tarafından tam olarak anlaşılabilir de bir bilgi deposu görevi görürler.

fikri mülkiyet) yöneten kurallara, düzenlemelere ve geleneklere atıfta bulunur (Ghatak, 2020). Mülkiyet haklarının içeriği şu şekilde özetlenebilir:

- 1) İlk olarak, bir kaynak üzerindeki mülkiyet hakları, onu fiziksel olarak başka bir biçime dönüştürme ve hatta yok etme dahil bütün “meşru” kullanma biçimlerini tanımlayan “kullanım hakkını” içermektedir.
- 2) İkinci olarak, mülkiyet hakları bir kaynak üzerinden “gelir elde etme” hakkını da içerir.
- 3) Son olarak, mülkiyet hakları bir kaynağın kullanım haklarını başkalarına “aktarma hakkını” da içerir.

Schlager ve Ostrom (1992) ise, daha ayrıntılı bir sınıflandırma kullanarak erişim, geri çekme, yönetim, dışlama ve yabancılaştırma olmak üzere beş mülkiyet hakkını tanımlar. Bunlar şu şekilde tanımlanır:

- 1) Erişim Hakkı: Tanımlanmış bir alana girme ve avantajlardan yararlanma hakkı.
- 2) Çekme Hakkı: Bir kaynak sisteminin kaynak birimlerini veya ürünlerini elde etme hakkı.
- 3) Yönetim Hakkı: Kullanım biçimlerini düzenleme ve iyileştirmeler yaparak kaynağı dönüştürme hakkı.
- 4) Dışlama (Hariç Tutma) Hakkı: Kimlerin erişim haklarına ve geri çekilme haklarına sahip olacağını ve bu hakların nasıl devredilebileceğini belirleme hakkı.
- 5) Yabancılaşma Hakkı: Yönetim ve dışlama haklarını satma veya kiralama hakkı (Schlager ve Ostrom, 1992).

Erişim, çekme, yönetim, dışlama ve yabancılaştırma hakları farklı kişilere ayrı ayrı devredilebileceği gibi, asgari erişim hakkından tam mülkiyet haklarına sahip olmaya doğru hareket eden kümülatif bir ölçek olarak da görülebilir. Bu hakların tümü, tek tek bireyler veya topluluklar tarafından tutulabilir (Ostrom, 2000).

Ekonomi literatüründe özel mülkiyet, genellikle, yabancılaşma hakkına eşdeğer olarak tanımlanmaktadır. Yabancılaşma hakkını içermeyen mülkiyet hakları sistemlerinde mülkiyet hakkı sahiplerinin iyileştirilmiş bir kaynak sistemindeki haklarını diğer kaynaklarla takas edemeyecekleri veya bir kaynak sistemini daha verimli kullanan birinin bu sistemi tamamen veya kısmen satın alamayacağı için verimsizliğin oluşacağı varsayılmaktadır ve bu sistemler iyi tanımlanmış olarak kabul edilmemektedir (Demsetz, 1967). Sonuç olarak, elden çıkarma hakkını içeren mülkiyet hakları sistemlerinin en yüksek değerdeki kullanımına devredileceği varsayılmaktadır. Larson ve Bromley (1990) ise belirli bir mülkiyet hakkının etkinliğine ilişkin yargıda bulunulmadan önce çok sayıda parametre hakkında bilginin mevcut olması gerektiğini ileri sürmektedir.

Ayrıntılı olarak tanımlanmış bir mülkiyet hakları sisteminde, mülkiyet haklarının ne olduğu kadar, bu hakların kullanıcıları da tanımlanmalıdır. Bu bağlamda Tablo 1’de mülkiyet hakları ve bu hakların kullanıcıları özetle kategorize edilmiştir.

Tablo 1: Çeşitli Mülkiyet Hakkı Kategorileri ve Mülkiyet Hakkı Sahipleri

	Kanuni Sahip	Mülk Sahibi	Hak Sahibi	Yetkili Kullanıcı	Yetkili Katılımcı
Erişim Hakkı	+	+	+	+	+
Çekme Hakkı	+	+	+	+	
Yönetim Hakkı	+	+	+	+	
Dışlama Hakkı	+	+			
Yabancılaşma Hakkı	+				

Kaynak: Ostrom ve Schlager, 1996: 133.

Tüm bu açıklamalara dayanarak söylenebilir ki; mülkiyet hakları insanlarla şeyler arasındaki ilişkileri ama esasen insanlarla insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen bir kapsama sahiptir ve dolayısıyla üretim

sürecindeki güç ilişkilerinin, değişimin ve birikimin kurumsal temelini tanımlamaktadır (Campbell ve Lindberg, 1990: 635).

Ayrıntılı bir biçimde tanımlanmış mülkiyet hakları, ekonomik faaliyetlerin gelişmesi için gerekli bir ön koşuldur. Öte yandan mülkiyet haklarının zaman içerisinde değişime uğraması (ve değişime esnek olması) önemli bir olgudur. Nitekim Hayek de (1948), “işleyen bir piyasanın yalnızca şiddet ve dolandırıcılığın önlenmesini değil, aynı zamanda mülkiyet ve sözleşmelerin uygulanması gibi belirli hakların korunmasını da gerektirdiği her zaman kabul edilir. Tartışmanın yetersiz olacağı nokta, özel mülkiyet ve sözleşme özgürlüğü ilkelerinin tanınmasıyla birlikte, sanki mülkiyet hukuku nihai ve en uygun haliyle, piyasa ekonomisini en iyi şekilde işletecek biçimde kurulmuş gibi, tüm sorunların çözüldüğünün varsayılmasıdır” (1948, 110-111) ifadesiyle mülkiyet haklarının tanımlanması ve değişime esnek olması hususlarının önemine işaret etmektedir.

Bir toplumda mülkiyet haklarının yapısı ile ilgili olarak sorulabilecek iki önemli soru vardır:

1) Mülkiyet sahiplerinin kimliği nedir?

2) Hangi mülkiyet hakları vardır/ bulunmaktadır? Zira bir toplumda daha önceden olmayan bir mülkiyet hakkı şimdi var olabilir ya da bir toplumda olmayan bir hak diğer toplumlarda bulunabilir.

Andrew Morris’e göre (2009) bir toplumda, daha önceden o toplumda bulunmayan mülkiyet haklarının ortaya çıkışı; teknolojik ilerlemeden, maliyetteki değişimlerden, zevk ve tercihlerdeki değişimlerden ve yeni buluşlardan kaynaklanmaktadır. Bu unsurlara bağlı olarak mülkiyet haklarının öznelere değişmektedir; bir başka deyişle daha önce mülkiyet olarak algılanmayan şeyler mülkiyet haline gelebilmektedir. Mülkiyet hakları kümesi değişmektedir; dolayısıyla mülkiyet hakların yeni yöntemlerle bölünmesi ve bu haklarla mübadele yapılması söz konusu olmaktadır. Bir başka deyişle mülkiyet haklarının içeriğiyle beraber tesis edilme yöntemi de zaman içinde değişebilmektedir (2009: 27-28).

Harold Demsetz’e göre ise (1967) bir toplumda, daha önceden o toplumda bulunmayan mülkiyet haklarının ortaya çıkışı, dışsallıklarla ilişkilidir. Eğer mülkiyet haklarının ana fonksiyonu, yararlı ve zararlı etkilerin içselleştirilmesi ise, o zaman mülkiyet haklarının ortaya çıkışı, yeni ya da farklı (faydalı veya zararlı) etkilerin oluşmasıyla ilişkilendirilebilir. Bilgide değişim, üretim fonksiyonunda ve piyasa değerlerinde değişimle sonuçlanmaktadır. Yeni mülkiyet haklarının ortaya çıkışı, etkileşim içerisindeki insanların yeni fayda-maliyet olasılıklarını ayarlamadaki isteklerine bir karşılık olarak ifade edilebilir. Yani artan içselleştirme, temelde, iktisadi değerlerdeki değişimlerden, yeni piyasaların açılmasından ve yeni teknolojilerin gelişmesinden doğan değişimlerden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, toplumun zevkleri veri olarak alındığında, yeni özel veya devlet merkezli mülkiyet haklarının doğuşu, teknolojide ve nispi fiyatlardaki değişimlere tepki biçiminde olacaktır (Demsetz, 1967: 350).

Daha genel bir ifadeyle, bu sorunun cevabı, temel olarak bir toplumdaki kaynakların tahsisi ile ilişkilidir ve çalışmanın üçüncü bölümünde tartışılacaktır. Öncesinde ise mülkiyet haklarının sahiplerinin kimliği meselesi ele alınacaktır.

3. Mülkiyet Hakları Sahiplerinin Kimliği Tartışmaları ve Özel Mülkiyetin Ortaya Çıkışı

Mülkiyet sahipliği, en genel hatlarıyla; **devlet** mülkiyeti, **kamu** mülkiyeti, (düzenlenmiş/ düzenlenmemiş) **ortak** mülkiyet ve **özel** mülkiyet biçiminde ayrılabilir.

Bir kaynak üzerindeki mülkiyet haklarının sahibinin kimliği, “hariç tutma yöntemi” ile tespit edilebilir. Bir kaynağı kullanma hakkı, eğer kimse bu haktan hariç tutulamıyorsa (dışlanamıyorsa) “komünel haklar” (ortak kullanım hakları) olarak nitelendirilebilir. Örneğin şehirlerdeki yaya kaldırımlarını kullanma hakkı komünel bir haktır. Bu tür haklarda “ilk gelen kullanır” ilkesine dayanan bir belirleme vardır. Komünel haklar bir kaynağın kullanımından kimsenin devlet tarafından ya da diğer kişiler tarafından dışlanamadığı haklardır (ilk gelenler ve halihazırda kaynağı kullanmakta olanlar hariç) (Alchian ve Demsetz, 1973: 19).

David Schmidtz de (esas olarak özel mülkiyet haklarına işaret edecek şekilde) mülkiyet haklarını, bir şeye sahip olanların, o şeye sahip olmayanları dışlayabilme hakkı olarak tanımlamaktadır (Schmidtz, 2009: 6). Bu haklar nereden kaynaklanmıştır? Hiç kimsenin bir başkasını dışlama hakkının olmadığı bir zaman olmuş olmalıdır: Öyleyse, örneğin herkesin toprağı kullanma özgürlüğünün olduğu bir durumdan

toprak üzerinde dışlayıcı bir hak sahibi olan bir kişiye nasıl geçilmiştir? İlk elde edişi yani, daha önce kimse tarafından sahiplenilmemiş kaynaklara yönelik sahiplik iddiasını ne meşrulaştırır?

17. yüzyılda İngiltere’de önceden genel kullanıma açık olan ortak toprakların çevrilmesine (yani özel mülkiyet edinimi) yönelik bir hareket başlamıştır. Bu özel mülk ediniminin bir sonucu olarak kimileri zenginleşirken kimileri de kaynaklardan yararlanamaz duruma gelmiştir. John Locke (1960), bu süreci savunmuş, bu amaçla da insanların başlangıçta ortak olan dünya üzerinde ahlak bakımından meşru bir biçimde nasıl mülkiyet sahibi olabileceğini açıklamaya soyunmuştur.

Locke’a göre, dünya Tanrı tarafından insanlara ortak olarak verilmiş olmasına rağmen, bir kişi bu ortak mülkün emeğini yatırdığı kısma hak iddia edebilir çünkü o kişinin emeği üzerinde sorgulanamaz bir hakkı vardır. Bir kişi emeğini toprak gibi bir kaynağa karıştırdığında, o kişi sadece emeğinin ürününe değil, aynı zamanda o doğal kaynağa da hak iddia edebilir: Dünya ve diğer canlılar insanlara ortak olarak verilse de, her insan kendi benliğine sahiptir. Bedeninin emeği o kişinin kendisine aittir denilebilir. Kişinin doğadan kopardığı ne varsa, doğanın verdiği hangi şeye emeğini katmışsa, o şey de o kişiye aittir, dolayısıyla kişi o şeyi kendi mülkü yapar. Yani, Locke’a göre, mülkün ilk sahipliğinin temeli olarak bir kaynak üzerinde sarf edilen emeği kabul etmenin ana nedenlerinden birisi, emeğin insanın vücudunun veya fiziksel varlığının bir uzanımı olmasıdır. Eğer bir kişinin emeği kendisine aitse, o kişinin üzerinde emeğini, enerjisini harcadığı kaynak üzerinde de hakkı vardır.

Locke’un mülkiyet hakkı için gösterdiği dayanak, bu aşamada yetersizdir. Şöyle ki; eğer bir kişinin sadece emeğine hakkı varsa ve herkesin, bir kişinin emeğini karıştırdığı kaynak üzerinde emeğini harcama hakkı da varsa, emek tek başına özel mülkiyet hakkını gerekçelendirmede yetersiz kalır. Locke bu zorluğu “başkalarına yeterince ve iyi durumda bırakmak” şartıyla aşmaya çalışır (Doğan, 2007). Yani, Locke’a göre “başkalarına yeterli ve bizimki kadar iyi parçalar bırakmak koşuluyla dış dünyanın parçalarını kendimizin sayabiliriz”. Bu ölçüte uygun bir mülk edinme, başkalarını dezavantajlı kılmadığı için öteki bireylerin eşitler olarak değerlendirilmesi düşüncesi ile bağdaşır.

Locke (1960), ortak toprakları çevrelemenin herkes için, kullanabilecekleri topraktan yoksun bırakılanlar için bile iyi olacağına işaret etmiştir. Toprak, genel kullanıma yönelik ortak mülkiyete ait olduğunda kişilerin verimini arttırmak üzere toprağı geliştirmek için zaman ve çaba harcamasını teşvik eden fazla bir şey yoktur. Toprak ortak olduğu için bireyin böyle bir girişimden yararlanmayı garantilemesinin bir yolu bulunmamaktadır. “Bir başkası gelip mısırımı biçme hakkına sahipken neden ortak topraklarda mısır yetiştirmeye emek harcamayım ki? Toprağı geliştirmek için yatırım yapmam ancak emeğe katkıda bulunmadan ürünlerden yararlanacak olanları uzak tutmamla mümkün olabilir.” Bu da araziyi ortak kullanımdan çıkarmayı, başka deyişle birine toprak üzerinde mülkiyet hakkı verilmesini gerektirir. Hatta durum bundan da kötüdür. Ortak kullanım kaynakları yok olmaya doğru sürüklenmektedir. Bu yüzden yıkımı önlemek ve arazide üretken yatırımı desteklemek için ortak kullanıma açık toprakların çevrelenmesi gerekmektedir². Bundan topraksız kalanlar da önceki duruma oranla daha iyi yararlanacaktır. Çünkü toprakların yeni sahibi tarafından işe alınacak ve ücretlerini, daha önce kimse üretime yatırım yapmaya teşvik edilmediği için üretilmeyen, şimdi üretilmeye başlanan yeni malları satın almak için harcamaya başlayacaklardır.

Robert Nozick de, piyasadaki işlemlerin bireylerin kendi güçlerini kullanmalarını gerektirdiğini, bireyler kendi güçlerinin sahibi oldukları için de bu güçlerin piyasada kullanılmasının getirdiği şeylerin de sahibi olacakları görüşünü savunmaktadır (Nozick, 2006). Burada göz önüne alınması gereken nokta; piyasa işlemlerinin kişinin kendisinin olan güçleri kullanmasından çoğunu kapsamasıdır. Örneğin; bir araziye sahipsem, kendime ait güçleri kullanarak bu araziye geliştirebilirim. Ama bu araziyi yaratmamışımdır. Dolayısı ile bu arazi üzerindeki hakkım ve bu araziyi piyasa işlemlerinde kullanma hakkım yalnızca kendi güçlerimin kullanımından kaynaklanmaz. Bu arazi gibi dış mallar üzerindeki hakkım başkalarının bu hakkı bana aktarmış olmalarından kaynaklanmaktadır. Böylece, arazi üzerinde meşru hakkı bulunan, “arazinin daha önceki sahibini” de hesaba katarız. “Benim mülkiyet hakkımın geçerliliği daha öncekilerin geçerliliğine dayanır, o halde benim mülkiyet hakkımın geçerliliğini

² Bu görüşü, Robert Nozick de savunmuştur. O’na göre de, komünel hakların içerdiği bir sorun, kullanan kişilerin oluşturduğu maliyetin tam olarak ölçülememesidir. Komünel haklara sahip olan kişiler bu haklarını hareketlerinin tüm sonuçlarını düşünmeden kullanabilmektedirler. Örneğin bazı hayvanları avlama hakkı bu hakkın “aşırı kullanımı” sonucunda hayvanların neslinin tükenmesine yol açabilmektedir (Nozick, 2006).

belirlemek için aktarım zincirinde en başa gitmek gerekecektir.” Başlangıç noktası neresidir? Aktarım zincirinin başlangıç noktası bir bireyin bu araziye özel mülkiyet haline getirdiği tarihtir. Eğer arazinin ilk sahibi bunu gayri meşru olarak yaptıysa arazi üzerinde meşru halkı olmadığı gibi bunu başkasına aktarmaya da meşru hakkı yok demektir. Yani başlangıçtaki edinim meşru değilse meşru bir aktarım da olmayacaktır. Peki, ilk edinim meşru olarak nasıl gerçekleşmiş olabilir?

Locke’un bu görüşlerinden yola çıkan Nozick’e göre de Lockeçu Koşul, mülk edinmenin meşruluğunu savunmak için uygun bir önermedir. Mülk edinme başkasının durumunu kötüleştirmiyorsa eşit değerlendirme ilkesini çiğnemez.

Nozick’in ilk mülk edinmenin adilliğine ilişkin değerlendirmesi şöyle özetlenebilir (Kymlicka, 2006: 163):

1) İnsanlar kendi kendilerinin sahibidir.

2) Dünya başta sınırsızdır.

3) Başkalarının içinde bulunduğu koşulları kötüleştirmiyorsanız, dünyanın başkalarına kalandan daha büyük bir parçası üzerinde mutlak hak sahibi olabilirsiniz.

Nozick üçüncü maddede koşulların kötüleşmesini maddi refah bakımından tanımlamıştır ve mülk edinimi öncesindeki ortak kullanma evresini karşılaştırma ölçütü olarak benimsemiştir.

Will Kymlicka, Robert Nozick’in söz konusu görüşlerini şu şekilde değerlendirmektedir: “Nozick’in değerlendirmesinin yetersiz kaldığı yönleri vardır. Mülksüz kalanlar, bir zamanlar yararlandığı topraklar üzerinde artık söz sahibi değildir. Toprakların yeni sahibi bunu mülksüz kalanlara sormadan ya da rızalarını almadan gerçekleştirmiştir. Topraksız kalanlar, emeğinin nasıl kullanılacağı üzerinde söz sahibi değildir. Çalışma koşullarını kabul etmelidir yoksa açlıktan ölecektir. Bu sonuçlar dikkate alındığında, arazilerin bir kısım insan tarafından mülk edinilmesi, maddi gelirlerinde bir artışa yol açmış olsa bile, diğer insanların durumunu kötüleştirebilir. Nozick, mülkiyet haklarının sınırsızlığını öngören kuramının insanların hayatlarını özgürce sürmeleri düşüncesine dayalı olduğunu öne sürer. Ancak mülk edinmenin başlangıcına ilişkin açıklaması, mülksüz kalacak olan/ kalan insanların özerkliğini hiçe saymaktadır.” (Kymlicka, 2006: 163).

Öte yandan, pek çok düşünür, ön koşulun karşılanmasının pratikte mümkün olmadığını, her ilk edinimin diğerlerine yeterince bırakılamayacağı anlamına geldiğini, dolayısıyla özel mülkiyetin Lockeçu argümanla meşrulaştırılamayacağını iddia etmektedir. Söz gelimi Held’in “Lockeçu önkoşul, çok kalabalık olan ve kıt kaynakların olduğu çağdaş dünyamızda neredeyse hiçbir zaman karşılanamaz” biçiminde ifade ettiği düşüncesi Lockeçu önkoşulun yetersizliğine ve karşılanmasının zorluğuna işaret etmektedir.

Schmidtz (2009) ise, kendilerine “yeterince” bırakılacak olan “diğer kimselerin” sadece halihazırdaki kişilerle sınırlı olmayıp, henüz doğmamış olanları da içine alacak şekilde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Halen yaşamakta olanlar için değil, fakat aynı zamanda gelecek kuşaklar için de yeterince bırakıldığı ileri sürülebildiğinde, daha ikna edici bir ilk sahiplenme savunusuna sahip olunur. Bu bağlamda özel mülkiyet, kıt kaynakları korumak doğrultusunda avantajlıdır.

4. Özel Mülkiyet Hakları ve Kaynakların Tahsisi

Genel olarak mülkiyet hakları, bireylerin varlıkla ilgili üretken faaliyetler yürütme, değerini koruyan veya artıran yatırımlar üstlenme ve ayrıca varlığı diğer kullanımlar için takas etme veya kiralama konusundaki teşviklerini şekillendirerek kaynak tahsisini etkiler (Ghatak, 2020). Bir başka deyişle mülkiyet hakları üretimi ve mübadeleyi şekillendirerek kaynak tahsisini etkiler.

Furubotn ve Pejovich’in 1972 yılında yayımlanan çalışmalarında, üretimin ve değişimin temelde, sözleşmelerle ilişkili olduğu, bu sözleşmelerin amacının ise mülkiyet hakları demetlerinin değişimine izin vermek olduğu vurgulanmaktadır. Söz konusu çalışmada, üretim ve değişimin standart teorisi, sınırlı uygulama alanı sebebiyle eleştirilmekte fakat halen kıtlık problemini açıklayabildiği belirtilmektedir. Refah teorisyenleri ise, bazı sınırlandırıcı varsayımlar temelinde, Pareto optimalitesi ile rekabetçi denge ilişkisini doğru bir şekilde kurmuşlardır (1972: 1141).

Yazarlara göre, mülkiyet hakları bahsi geçen bu literatürde temel bir rol oynamamıştır oysa mülkiyet haklarının yapısı, konuyla ilgili sorunlarla direkt olarak ilişkilidir. O halde bir toplumda geçerli olan mülkiyet hakları sistemi; toplumdaki her bir bireyin, kaynaklardan faydalanması bakımından pozisyonunu belirlemektedir. Nitekim Alchian da (1965) benzer bir minvalde, iktisadi, kıt kaynaklar üzerindeki mülkiyet haklarının incelenmesi olarak tanımlamıştır.

Tarihsel olarak bakıldığında ortak mülkiyet kurumlarının özel mülkiyet kurumlarından daha uzun bir tarihe sahip olduğu varsayılır. Modern Batı toplumlarının büyümesi ise kısmen ortak mülkiyetten özel mülkiyete geçişin bir sonucu olarak açıklanma eğilimindedir (North ve Thomas, 1976). Özel mülkiyet, çeşitli mülkiyet ilişkileriyle bağlantılı teşvikler nedeniyle genellikle ekonomik kalkınmanın temel bir bileşeni olarak kabul edilir. Örneğin, kendi emeğine, toprağına ve diğer girdilere sahip olan bir çiftçi, yatırımlar ile uzun vadede elde edilen fayda düzeyi arasında doğrudan bir ilişki görebilmektedir.

Özel mülkiyet sisteminde kaynakların, en yüksek değerli kullanımlar arasında tahsis edilme eğilimi gösterdiği kabul edilmektedir, dolayısıyla kaynakların etkin tahsisi, mülkiyet sisteminde yapılacak değişikliklerle ilişkilidir. Piyasada mülkiyet hakkının rekabeti ve devredilebilirliği iki ana işlevi yerine getirir. Birincisi, rekabet tüm potansiyel sahiplerden gelen bilgileri bir araya toplar (alternatif sözleşme düzenlemeleri ve kaynağın kullanımları hakkında bilgiler) ve mülkiyet haklarının devredilebilirliği (esnek nispi fiyatlar yoluyla) en değerli olanın kullanılmasını sağlar. İkincisi, potansiyel sözleşme katılımcıları arasındaki rekabet ve bir kaynak sahibinin kendi kaynağını kullanma hakkını devretme kabiliyeti, bir sözleşmede öngörülen şartların uygulanmasının maliyetini azaltır (Cheung, 1970: 64).

Görüldüğü gibi rekabetin mantığı, bireysel mülkiyet haklarının daha bütünlüklü bir tanımlanmasının belirsizliği azalttığı ve kaynakların etkin dağılımını sağladığı önermesinde bulunmaktadır. Bu durumda etkinlik, işlemlerin gerçekleştiği kurumsal altyapı ve koşullarla ilişkilidir. Oysa standart rekabet modeli, belirli bir özel mülkiyet hakları setinin tüm kaynakların kullanımını yönettiği ve işlem maliyetlerinin sıfır olduğu özel bir sistemde açıklanmaktadır³. Geleneksel ekonomi teorisinin dışında kalan konular da aslında bu sebeplerle ortaya çıkmıştır (Furubotn ve Pejovich, 1972: 1142): 1) Piyasa çözümleri sosyal optimum için gerekli marjinal denkliklerle her zaman bağdaşmamaktadır. 2) Geleneksel teori, özel mülkiyet hakları üzerindeki çeşitli tür ve derecelerdeki sınırlandırmaları hesaba katmakta başarılı olamamıştır. Bu sebeplerden ilki *dışsallıklar* ile, ikincisi ise klasik kar maksimizasyonu hedefinin peşinde olmayan *firma davranışı* ile ilişkilidir.

Demsetz'in tanımına göre; mülkiyet hakları başkalarına fayda veya zarar verme hakkını ifade etmektedir. Örneğin; bir kişinin daha üstün ürünler üreterek rakibine zarar verilmesine izin verilebilirken, rakibin öldürülmesine izin verilmemektedir. Bir insanın bir baskıncıyı vurarak kendine fayda sağlamasına izin verilebilirken, taban fiyatın altında mal satması yasaklanabilmektedir. Öyleyse, mülkiyet hakları, kişilerin bu hakları kullanarak nasıl yararlandırılacağını veya zarar verileceğini ve bu nedenle kişilerin faaliyetlerinin değiştirilmesi için kimin kime ödeme yapması gerektiğini göstermektedir. Bunun fark edilmesi ise, mülkiyet hakları ve dışsallıklar arasındaki yakın ilişkiyi ortaya çıkarmaktadır (Demsetz, 1967: 347).

Hiçbir faydalı veya zararlı etki dünyaya dışsal değildir. Bazı kişiler bu etkilerden yararlanmakta ya da zarar görmektedir. Bir yararlı veya zararlı etkiyi dışsallığa dönüştüren şey, etkileşim içerisindeki bir veya daha fazla kişinin kararlarında, etkinin maliyetinin ilgili kararı gerçekleştirmeye değer kılmayacak ölçüde yüksek olmasıdır. Bu tür etkilerin içselleştirilmesi, sıklıkla mülkiyet haklarında bir değişimi ifade etmektedir. Demsetz'e göre mülkiyet haklarının başlıca bir fonksiyonu, dışsallıkların daha geniş ölçüde içselleştirilmesini sağlayacak saiklere rehberlik etmesidir. Toplumsal bağımlılıklarla ilişkili olan her fayda ve maliyet potansiyel bir dışsallıktır. Maliyet ve faydaların dışsallık haline gelmesi için bir koşul gereklidir: Taraflar arasında, haklar üzerindeki bir işlemin maliyeti, içselleştirmeden doğan kazançları aşmalıdır (Demsetz, 1967: 348). Bir başka deyişle, mülkiyet hakları, dışsallıkları içselleştirmenin

³ Sayılan bu unsurların dışında, Pareto etkinliğinin sağlanabilmesi için gerekli olan fakat gerçekte sağlanmasının önünde büyük zorluklar olan koşullardan bazıları şunlardır: Üreticilerin ve tüketicilerin piyasa gücüne sahip olmadıkları varsayılır. Yine, Pareto etkinliği çerçevesinde, her mal ve her hizmet için bir piyasanın bulunması gerekir. Eksik bilgi durumunda da (tam bilgilenenin olmaması halinde), piyasa sistemi etkin bir biçimde işlememektedir. Etkinsizliğe yol açan bir diğer neden de, metinde belirtildiği üzere, dışsallıkların bulunmasıdır.

kazancı içselleştirmenin maliyetinden büyük olduğu zaman, dışsallıkları içselleştirmek üzere gelişmektedir.

Ronald Coase da, mülkiyet hakları ile dışsallıklar arasındaki ilişkileri, 1960 yılında yayımlanan “The Problem of Social Cost” isimli çalışmasında detaylı bir şekilde incelemiştir. Coase, dışsallıklar konusunda, kendi tabiriyle, geleneksel refah iktisadının konuyu ele alış biçiminden farklı bir yolu takip etmektedir. O’na göre, geleneksel yaklaşımda sorun, A’nın B’ye zarar vermesidir ve kararı alınması gereken şey A’nın nasıl kısıtlanması gerektiğidir. Oysa bu konuda bir karşılıklılık tabiatı sorunu mevcuttur. B’ye zarar vermekten kaçınmak A’ya zarar yükleyecektir. Coase’a göre sorulması gereken soru şudur: A’nın mı B’ye zarar vermesine izin verilmeli, yoksa B’nin mi A’ya zarar vermesine izin verilmelidir? Sorun, daha büyük zarardan kaçınmaktır (Coase, 2000: 102).

Konuya açıklık getirmek için, Sturges ve Bridgman Davası güzel bir örnek oluşturmaktadır (Coase, 2000: 114-115):

Bu davada bir şekerlemeci (Wigmore Sokağı’nda) işiyle ilgili olarak iki tane havan ve tokmak kullanılmaktadır (Bunlardan bir tanesi 60 yıldan fazla, diğeri ise 26 yıldan fazla sürelerde aynı vaziyette çalışmıştır). Daha sonra komşu emlake (Wimpole Sokağı’nda) bir doktor taşınmıştır. Doktorun şekerlemecinin mutfağının tam karşısına bahçesinin sonuna bir muayene odası inşa ederek, sekiz sene sonra emlakin bu kısmını kullanıncaya kadar şekerlemecinin makinesi ona herhangi bir zarar vermemiştir. Bu andan itibaren şekerlemecinin makinesinden kaynaklanan gürültü ve titreşim, doktorun yeni muayene odasını kullanmasını zorlaştırmıştır. Gürültü, özellikle, göğüs hastalıkları için hastalarını dinleyerek muayene etmesini zorlaştırmıştır. Doktor ayrıca, düşünce ve dikkat gerektiren bir iş ile etkin olarak meşgul olmanın imkansız olduğunu fark etmiştir. Böylece doktor, şekerlemeciyi makinesini kullanmamaya mecbur etmek için bir dava açmıştır. Mahkemenin kararı, doktora, şekerlemeciyi makinesini kullanmaktan alıkoyma hakkı olduğu teslim etmiştir.

Ancak taraflar arasında pazarlık yoluyla, hukuki kararda göz önünde bulundurulmuş düzenlemeleri değiştirmek mümkün olabilirdi. Eğer şekerlemeci doktora onun daha pahalı veya daha az uygun bir yere gitmesinden ya da bu mahaldeki faaliyetlerini azaltmasından veya gürültü ve titreşimi engelleyecek ayrı bir duvar inşa etmesinden dolayı katlanacağı gelir kaybından daha büyük bir meblağı vermeyi teklif etseydi, doktor haklarından feragat etme isteğinde olabilir ve makinelerin faaliyetine devam etmesi ne izin verebilirdi. Şayet şekerlemecinin doktora ödemek zorunda olduğu miktar, onun bu mahaldeki çalışma tarzını değiştirme veya çalışmasını terk etme ya da şekerleme işletmesini başka bir yere taşımak zorunda kaldığı durumlarda katlanacağı gelir düşüşünden daha az olursa, şekerlemeci bu miktarı ödemeye istekli olabilirdi. Sorunun çözümü, esas olarak, makinelerinin sürekli kullanımının şekerlemecinin gelirini, doktorun gelirini eksilttiği miktardan daha fazla arttırıp arttırmadığına bağlıdır.

Eğer şekerlemeci davayı kazansaydı, gürültü ve titreşim yayan makinelerini doktora hiçbir şey ödemek zorunda kalmaksızın çalıştırmaya devam etme hakkına sahip olabilirdi. Durum tam terinse dönebilir ve doktor şekerlemeciye makinelerinin kullanımını durdurmaya yönelik teşvik amacıyla bir ödeme yapmayı teklif edebilirdi. Makinelerin kullanımına devam edilmesi dolayısıyla doktorun yaşadığı gelir kaybı, şekerlemecinin gelirine eklenenden fazla ise, doktorun şekerlemeciye ödeme yaparak makinelerin kullanımını durdurmaya yönelik bir pazarlık için açık bir alan oluşacaktı.

Coase’a göre, bu örneğin gösterdiği husus, maliyetsiz piyasa işlemleriyle beraber, zarar için yükümlülüğü konu edinen mahkeme kararlarının kaynakların tahsisi üzerinde hiçbir etki yapmamasıdır. Hakların ilk hukuki tayinini piyasada yapılan işlemlerle değiştirmek mümkündür. Emlakin nasıl kullanılacağını belirleyen hakimlerin görüşleri, sadece, gerekli piyasa işlemlerini yerine getirmenin maliyetinin, “hakların yeniden düzenlenmesiyle elde edilen kazanımı” geçtiği durumda doğru olacaktır (Coase, 2000: 116).

Hakimler hukuki zorunluluklar üzerine karar vermek zorundadır ancak problemin tabiatının karşılıklı olduğu açıktır: Eğer şekerlemeci makinelerini çalıştırmasaydı doktorun işi aksamazdı ancak doktor da muayene odasını bu özel yerde açmasaydı bu makineler hiç kimseye zarar vermezdi. Problem sebep sonuç ilişkisi içerisinde tartışılınca görülür ki, her iki taraf da zarar nedenidir. Kaynakların optimal tahsisine ulaşmak için, her iki tarafın hareket tarzları üzerine karar verirken, zararlı etkiyi hesaba katma gerekliliği vardır. Zararlı etkiden dolayı üretim değerindeki düşüşün her iki taraf için de bir maliyet oluşturması, düzgünce işleyen bir fiyat sisteminin güzelliklerinden bir tanesidir (Coase, 2000: 122).

Bu noktaya kadar tartışma, piyasa işlemlerini yürütürken hiçbir maliyete girilmediği varsayımı üzerine yapılmıştır. Oysa gerçek hayatta, bir piyasa işlemini yapmak için kimin muamele yapmak istediğini, birisinin muamele yapmak istediği insanlara kimin bilgi aktaracağını, hangi şartlarda bir pazarlığı oluşturan müzakerelerin yapılacağını, bir sözleşme düzenlemek için kimin sözleşme şartlarına riayet konusunda emin olmak için gereken araştırmayı üstleneceğini bulmak ve benzeri faaliyetler zaruridir. Bu faaliyetler sıklıkla, fiyatlama sisteminin maliyetsiz çalıştığı bir dünyada yapılacak birçok işlemi engellemeye yetecek ölçüde maliyetlidir.

Piyasa işlemlerinin yerine getirilmesinin maliyeti hesaba katılırsa, hakların yeniden düzenlenmesine, sadece yeniden düzenlemeyi takip eden üretimin değerindeki artış, katlanılması gereken maliyetten fazla olduğu zaman teşebbüs edilecektir. Yeniden düzenlemeyi takip eden üretimin değerindeki artış, katlanılması gereken maliyetten az olduğu zaman bir ihtarın tasdik edilmesi ya da zararın ödeme zorunluluğu, piyasa işlemleri maliyetsiz olduğunda teşebbüs edilecek bir faaliyeti durma ya da hiç başlamama sonucuna itebilir. Bu şartlar içerisinde hukuki hakların başlangıçtaki tayininin, iktisadi sistemin etkinlik düzeyi üzerinde etkisi vardır. Hakların herhangi bir düzenlemesi diğerlerinden daha fazla üretim değeri getirebilir. Ancak hukuki sistem tarafından ihdas edilen hakların düzenlemesi olmadıkça, piyasa aracılığıyla hakları birleştirip değiştirerek aynı sonuca ulaşmanın maliyetleri o kadar büyük olabilir ki, bu optimal hakların düzenlenmesine ve daha büyük üretim değerlerine ulaşamayabilir (Coase, 2000: 125-126).

Aynı sonucu piyasa işlemleri kullanıldığında katlanılacak maliyetten daha azıyla başarabilecek alternatif bir ekonomik organizasyon biçimi, üretimin değerini arttırmaya muktedir olabilecektir. Firma, piyasa işlemleri yolu ile üretim organizasyonuna böyle bir alternatifi temsil etmektedir.

‘Firma’ ile ekonomik ‘organizasyon’ kavramları arasındaki farklar uzun bir süre iktisatçıların analizinde yer almamıştır. Geleneksel teori firma ile organizasyon arasında herhangi bir ayrım yapmamıştır. Neoklasik çatı altında firma, girdileri çıktıya dönüştüren bir üretim fonksiyonu olarak tanımlanmaktadır ve firma belirli sınırlar çerçevesinde karını maksimize etmeyi amaçlamaktadır. Oysa, gerçek hayattaki firmaların davranışlarını belirleyen diğer faktörlere gelince, bu kuramın açıklamaları yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle mülkiyet haklarını temel alan çalışmalarda firma kavramının yerine ‘organizasyon’ temel kavramsal yapı olarak kullanılmaya başlanmıştır (Furubotn ve Pejovich, 1972: 1138).

Bu bağlamda Coase, 1937 yılında yayımlanan “The Nature of the Firm” isimli çalışmasında, firmaların alternatif bir organizasyon biçimi olmasını işlem maliyetlerine bağlamaktadır. Firmaların varlık sebebi, fiyat sistemini kullanmanın bir maliyetinin oluşudur. İlgili fiyatları keşfetmek, fiyat mekanizması aracılığıyla üretime yüklenen işlem maliyetlerinin en belirlidir (Coase, 1937: 390).

Ancak fiyatların ne olacağını bulmanın maliyetinin yüksek olması tek başına firmaların varlığını açıklamakta yeterli olmamaktadır. Piyasada her bir işlem için ayrı bir sözleşmenin müzakere edilmesi ve sonuçlandırılmasının maliyeti de hesaba katılmalıdır. Firma, yapılması gereken sözleşmeleri tümüyle elimine edememekle beraber, sayısını önemli ölçüde azaltmaktadır (Coase, 1937: 391).

İşlem maliyetleri yükseldikçe, yönetsel kararların esas olduğu firma daha fazla tercih edilmektedir. Böylece, bir organizasyon oluşturarak ve bir otoritenin (bir ‘girişimci’) kaynakları yönetmesine izin vererek, bazı piyasa maliyetlerinin azaltılması sağlanabilmektedir. Girişimci; üretim faktörlerini, ortadan kaldırdığı (supersede) piyasa işlemlerinin maliyetinden daha düşük bir fiyata alabileceğini ve açık bir piyasanın her zaman eski haline dönmek için mümkün olduğunu hesaba katarak, maliyetleri en düşük düzeyde tutmak zorundadır (Coase, 1937: 392).

Ancak firma, tek mümkün alternatif değildir. Firma içerisinde organizasyon işlemlerinin idari maliyetleri de keza yüksek olabilir. Doğrudan devlet düzenlemesi de alternatif bir çözümdür. Piyasa işlemleriyle değiştirilebilen hakların hukuki sistemini kurumlaştırmanın yerine, devlet neye uyulmak zorunda olduğunu ve bireylerin ne yapıp ne yapamayacaklarını belirten düzenlemeler dayatabilir. Coase’a göre; devlet bazı şeyleri bir özel organizasyonun yapabileceğinden daha ucuza yaptırmaya muktedirdir. Fakat devletin idari mekanizması da maliyetsiz değildir. Hatta bu maliyet bazı durumlarda çok yüksek olabilir. Ayrıca, herhangi bir rekabetin kontrolü olmaksızın faaliyet gösteren ve politik baskılara maruz kalan hatalı bir yönetim tarafından yapılan kısıtlama ve düzenlemelerin iktisadi sistemin

etkinliğini azaltması da söz konusu olabilmektedir. Yani, doğrudan devlet düzenlemesi, sorunu çözülmek üzere firmaya ve piyasaya bırakmaktan mutlaka daha iyi bir sonuç getirmeyebilir.

Özetle denilebilir ki, zararlı etkilerle uğraşmak, uygun sosyal düzenlemelerden bir tanesinin seçimidir. Bütün çözümlerin maliyeti vardır ve Coase'a göre politika düzeyindeki görüşler, piyasa, firma ve devletin pratikte zararlı etkiler sorununu nasıl çözeceğine dair hummalı bir çalışma sonucunda meydana gelir/ gelmelidir (Coase, 2000:130).

Coase, -özellikle de "The Problem of Social Cost" isimli çalışmasında- mülkiyet haklarının hukuki-kurumsal çerçeveye dayalı teorik yapısını ortaya koyarak, mülkiyet haklarını değiştirmeye yönelik yasal düzenlemelerin önemini ve bu düzenlemelerin ekonomik sonuçlarının incelenmesinin önemini belirginleştirmiştir denilebilir.

A. C. Pigou da (1950) bu bağlamda ekonomiye doğrudan hükümet düzenlemesi (örneğin vergiler) yoluyla kaynak tahsisinde etkinliğin sağlanabileceğini önermiştir. Daha açık bir anlatımla Pigouvian yaklaşım, bir faaliyetin özel olarak algılanan maliyeti, o faaliyetin tüm "sosyal maliyetlerini" içermediğinde, tüm toplumun yararına kaynak tahsisini korumak için hükümet düzenlemesi önermektedir. Pigou, özel mülkiyet haklarının tesisinde, kaynak tahsisinde oluşabilecek "ekonomik zarar" sorununa odaklanmış ve politika hedefi olarak ulusal çıktının maksimize edilmesi üzerinde yoğunlaşmıştır.

Coase ve Pigou gibi, Demsetz de ekonomik politika analizinin en önemli hedefini, toplam faydanın (ulusal hasılanın) maksimizasyonu olarak deklare etmiştir. Öte yandan Demsetz, piyasaların sorunlu dışsallıkları içselleştirme (yani ortadan kaldırma) işlevini yerine getirebilmesi için özel mülkiyet hakları yapılarının gerekli bir ön koşul olduğunun altını çizmiştir. Dışsallıkların içselleştirilmesi, rekabetçi piyasa yapılarının toplam faydayı (ulusal hasılayı) maksimize etmesine izin verecektir. Başka bir deyişle, işlem maliyetleri çok yüksek olsaydı, bu, mülkiyet haklarının yeterli tanımını imkansız hale getirirdi ve bireyler, aksi takdirde karşılıklı olarak avantajlı olabilecek değiş tokuşları kaybederek dışsallıkları içselleştirmede başarısız olabilirdi. Böylelikle Demsetz, toplam faydayı maksimize etmek için ekonomiye hükümet müdahalesi yerine işlem maliyetlerinin minimize edilmesi üzerinde durmuştur (Moss, 2010).

Alchian ise, mülkiyet haklarının düzenlenmesi problemini Coase gibi hukuki düzenlemeler bakımından değil, esas olarak 'uzmanlaşma' ve iktisadi etkinlik bakımından değerlendirmiştir. Alchian'a göre; aynı organizasyon hedeflerine sahip olsalar bile çalışanların ve mülk sahiplerinin karşı karşıya kaldıkları ödül-maliyet sisteminin farklı olmasından dolayı her kurumun davranışı farklıdır. Kamu mülkiyeti ile özel mülkiyet arasındaki fark, kamu malına sahip olanların kamusal mülkiyet üzerindeki hisselerini satamamalarından (ve hakkı elde ederken çaba harcamaksızın hisseyi elde etmelerinden) kaynaklanmaktadır (Alchian, 2000: 209).

Kişiler arasında bilgi veya risk alma bakımından farklılıklar varsa, çeşitli işlerde uzmanlaşma serveti arttıracaktır. Bu açıklama karşılaştırmalı üstünlükler kuramının bir getirisi. Çoğunlukla karşılaştırmalı üstünlük açıklaması, mülk sahipliğine bir referans göndermeyen emek üretkenliğine dayanır. Ama insanlar sahip oldukları yetenekler bakımından farklıdır. Bir şeyin sahibi olan kimseler ne kadar üretecekleri, ne kadar yatırım yapacakları, nasıl üretecekleri, işçi ve yönetici olarak kimleri işe alacakları ile ilgili kararlar hakkındaki riskleri üstlenirler. Sahiplik kabiliyeti risk alma durumunu değişik insanların üretken olma yetenekleri hakkındaki bilgiyi, önseziyi ve muhakemeyi içerir. Bu yetenekler, belli bir sektöre, üretim biçimine veya üretken kaynaklara bağlı olarak insanlar arasında farklılık gösterirler. Mülkiyet sahibi olan kimselerin yetenekleri arasındaki bu farklılıklar sahiplikte uzmanlaşma yoluyla karşılaştırmalı üstünlüğün uygun bir prensibi haline gelir. Eğer sahiplik hakları devredilebilirse o zaman sahiplikte uzmanlaşma kazanç getirecektir. Nasıl daktilo yazma veya çeşitli biçimlerdeki emekte görülen uzmanlaşma daha fazla üretkenliğe yol açıyorsa, aynen sahiplikte de görülen böyle bir uzmanlaşma daha fazla üretkenliğe yol açar. Ancak kamusal sahiplik pratik olarak mülk sahipleri arasındaki uzmanlaşma ihtimalini ortadan kaldırır (Alchian, 2000: 213-214).

Sahiplikte uzmanlaşmanın ikinci şekli risk almadır. İnsanların risk karşısındaki tutumları farklıdır. Eğer değişik girişimler ve kaynaklar değerlerin çeşitli bekleyişlerini temsil ediyorlarsa o zaman aynen malların mübadelesinin daha fazla faydaya neden olası gibi, mülkiyetin mübadelesi de insanlar arasında riskin tekrar dağılmasını sağlar. Bu risk alma farklılığı yalnızca risk karşısındaki tutumu değil, aynı

zamanda mülkiyeti devredilebilen varlıkların gelecekteki değerlerinin beklentileri de temsil eder (Alchian, 2000: 215). Bu bakımlardan değerlendirilince, özel mülkiyet sistemi daha avantajlı olan mülkiyet sistemi olarak görünmektedir.

Alchian ve Demsetz, 1973 yılında yayımlanan çalışmalarında ise daha kati bir tutum göstermişlerdir. Bu çalışmada, toplumsal mülkiyet hakları ile devlet müdahalesi ele alınarak, özel mülkiyet haklarındaki bu tür kısıntıların (attenuation of private property rights), açıkça, piyasaları temizleyen fiyatlardan mübadeleyi engelleyerek, işlem maliyetlerini yükselttiği ve kaynakların dağılımını olumsuz yönde etkilediği belirtilmiştir (Alchian ve Demsetz, 1973: 20, 21). Çalışmada, iktisadi etkinlik temele alınarak, özel mülkiyet sisteminin kamu mülkiyeti ile devlet mülkiyetine görece üstün olduğu savunulmuştur (Alchian ve Demsetz, 1973).

Schmidtz ise, özel mülkiyeti, negatif toplamı ortak malları pozitif toplamı mülkiyet rejimlerine dönüştürmenin önemli bir aracı olarak tanımlamakla birlikte, etkinliğin tek yolunun ya da her zaman en iyi yolunun özel mülkiyet olmadığını belirtmiştir. Kamu mülkiyeti eski çağlardan beri var olmuştur. Kamu mülkiyeti sayesinde insanlar bir kaynağı düzenlenmemiş ortak mal olmaktan çıkarabilmekte ve o kaynağı kolektif bir biçimde yönetme sorumluluğunu üzerine alabilmektedir. Özel mülkiyetin bir avantajı mülk sahiplerinin birbirlerinin mülklerini satın alarak mülkiyet dağılımını faaliyetlerini birbirlerine en az zarar verecek şekilde yeniden düzenleyebilmesidir. Öte yandan bu durumda yeniden tahsisin kendisi bir kayıp oluşturabilmektedir. Her yeniden tahsisin işlem maliyetleri bulunmaktadır. Dolayısıyla rasyonel bir toplumsal amaç, özel ve kamusal mülkiyeti, işlem maliyetleri toplamını ve dışsallıkların maliyetini düşürecek şekilde birleştiren bir sisteme sahip olmaktır (2009: 14).

5. Sonuç

Mülkiyet hakları, bir toplumda insan dışındaki üretken varlıkları (örn. arazi, çiftlik hayvanları, doğal kaynaklar, gayrimenkul, makine, patentler, marka adı gibi fikri mülkiyet unsurlarını) yöneten kurallara, düzenlemelere ve geleneklere atıfta bulunan ve bu varlıkları satma, kiralama, ödünç verme, miras bırakma vb. hakları içeren bir “haklar demetidir”. O halde bir toplulukta hakim olan mülkiyet hakları sistemi, “toplumdaki her bir bireyin, kaynaklardan faydalanması bakımından pozisyonunu tanımlayan ekonomik ve sosyal ilişkiler seti” olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet haklarının içeriği, kaynakların tahsisini ve kullanımını belirli ve öngörülebilir şekillerde etkilemektedir.

Mülkiyet hakları, gerek içerdiği hakların belirlenmesinde toplumsal normların etkili olması bakımından, gerekse de bir kişinin bir kaynak üzerindeki mülkiyet haklarının diğerlerini bu kaynağın kullanımından dışlamayı içerebilmesi bakımından insanların diğer insanlarla olan ilişkilerini düzenlemektedir. Öte yandan mülkiyet hakları, bir kaynağın çeşitli kullanım biçimlerine dair hakları, o kaynak üzerinden gelir elde etme ve kaynağı transfer etme haklarını içermesi bakımından insanlarla şeylerin ilişkisini de düzenlemektedir. Bu bağlamda mülkiyet hakları, kaynakların toplumsal organizasyonuna ilişkin hayati önemi haiz bir haklar ve düzenlemeler bütününe işaret etmektedir.

Kapitalist sistem, özel mülkiyet sistemine dayanması ile karakterizedir. Öyle ki modern Batı toplumlarının büyümesi kısmen ortak mülkiyetten özel mülkiyete geçişin bir sonucu olarak açıklanma eğilimindedir. Literatürde, özel mülkiyet sistemini diğer mülkiyet rejimleriyle çeşitli açılardan karşılaştıran ve özel mülkiyet sisteminin üstün ve yetersiz yönlerini irdeleyen önemli eserler bulunmaktadır. Bu eserlerin bir kısmından bu çalışma çerçevesinde istifade edilmiştir (Alchian, 1965, 1967; Alchian & Demsetz, 1972, 1973; Demsetz, 1964, 1967; Coase, 1937; Cheung, 1969; Furubotn & Pejovich, 1972). Özel mülkiyet sisteminde kaynakların, en yüksek değerli kullanımlar arasında tahsis edilme eğilimi gösterdiği kabul edilmekte ve böylece mülkiyet haklarının, iktisadi etkinliği sağlama bakımından ele alındığı görülmektedir. Öte yandan dışsallıkların varlığı, bireysel amaçların toplumsal faydanın maksimizasyonu ile çelişmemesi gerektiği savı ve işlem maliyetleri; kamusal mülkiyeti, devlet mülkiyetini ve/veya devlet müdahalesini tartışmaya dahil etmektedir. Bu bağlamda, kapitalist sistem içerisinde beliren önemli bir amacın, özel ve kamusal mülkiyeti, işlem maliyetleri toplamını ve dışsallıkların maliyetini düşürecek şekilde birleştiren bir yapılanmaya ulaşmak olduğu söylenebilir.

Mülkiyet haklarının toplumsal bağlamının incelenmesi bütünlüklü bir kavrayış için elzemdir. Bu çalışmada; kapsamın ve sınırlılıkların elverdiği ölçüde, mülkiyet haklarının insan-şey ilişkilerinden ziyade insan-insan boyutuna ve toplumsal bağlamına işaret edilmeye çalışılmıştır.

Kaynaklar

- Alchian, A. A. (1965). Some Economics of Property Rights. In: *Economics Analysis of Property Rights*. Indianapolis, Liberty Press.
- Alchian, A. A. (1967). *Pricing and Society*. Occasional Paper No. 17. Westminster, The Institute of Economic Affairs.
- Alchian, A. A. (2000). Mülkiyet Hakları İktisadına Giriş. *Devlet Rekabet Mülkiyet ve İktisat* içinde, Çev.: Rasim Kutlu, Değişim Yayınları, Adapazarı, 197-220.
- Alchian, A. A. & Demsetz, H. (1972). Production, Information Costs and Economic Organization. *The American Economic Review*, 62, 777-95.
- Alchian, A. A. & Demsetz, H. (1973). The Property Right Paradigm. *The Journal of Economic History*, 33(1), 16-27.
- Buchanan, J. M. (1964). What Should Economists Do? *Southern Economic Journal*, 213-222.
- Campbell, J. L. & Lindberg, L. N. (1990). Property Rights and the Organization of Economic Activity by the State. *American Sociological Review*, 55(5), 634-647.
- Cheung, S. (1969). Transaction Costs, Risk Aversion and the Choice of Contractual Arrangements. *Journal of Law and Economics*, 12, 23-42.
- Coase, R. H. (1937). The Nature of the Firm. *Economica, New Series*, 4(16), 386-405.
- Coase, R. H. (2000). Sosyal Maliyet Sorunu. *Devlet Rekabet Mülkiyet ve İktisat* içinde, Çev.: Mehmet Aktaş, Değişim Yayınları, Adapazarı, 101-174.
- Demsetz, H. (1964). The Exchange and Enforcement of Property Rights. *Journal of Law and Economics*, 7, 11-26.
- Demsetz, H. (1967). Toward a Theory of Property Right. *The American Economic Review*, 57(2), Papers and Proceedings of the 79th Annual Meeting of the American Economic Association, 347-359.
- Doğan, A. (2007). Özel Mülkiyet Hakkının Temeli Olarak Emek. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 56: 83-97
- Furubotn, E. G. & Pejovich, S. (1972). Property Rights and Economic Theory: A Survey of Recent Literature. *Journal of Economic Literature*, 10(4), 1137-1162.
- Ghatak, M. (2020). Property Rights and Productivity of Resource Allocation in Developing Countries. LSE Working Paper.
- Hayek, F. A. (1948). 'Free' enterprise and competitive order. In *Individualism and economic order* (pp. 107–118). Chicago/London: The University of Chicago Press.
- Held, V. (1980). Introduction. In: *Property, Profits, & Economic Justice*. Belmont: Wadsworth.
- Kymlicka, W. (2006). *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Larson, B. A. & Bromley, D. W. (1990). Property Rights, Externalities, and Resource Degradation: Locating the Tragedy. *Journal of Development Economics*, 33, 235-262.
- Locke, J. (1960). *Second Treatise of Government*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Morris, A. P. (2009). Mülkiyet Haklarının İktisadı. *Liberal Düşünce*, 2009(53-54), 5-12.
- Moss, L. (2010). The Chicago Intellectual Property Rights Tradition and the Reconciliation of Coase and Hayek. *The American Journal of Economics and Sociology*, 69(1), 375-397.
- Nozick, R. (2006). *Anarşi Devlet ve Ütopya*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Ostrom, E. & Hess, C. (2010). Private and common property rights. *Property law and economics*, 5, 53.

- Ostrom, E. & Schlager, E. (1996). *The Formation of Property Rights*. In: Rights to Nature, Washington, DC, Island Press, 127-156.
- Pigou, A. C. (1950). *The Economics of Welfare*. London: Macmillan.
- Robbins, L. (1932). The Nature and Significance of Economic Science. *The Philosophy of Economics: An Anthology*, 1, 73-99.
- Robinson, J. (1972). The Second Crisis of Economic Theory. *The American Economic Review*, 62(1/2), 1-10.
- Schlager, E. & Ostrom, E. (1992). Property Rights Regimes and Natural Resources: A Conceptual Analysis. *Land Economics*, 68, 249-262.
- Schmidt, D. (2009). Mülkiyet Kurumu. *Liberal Düşünce*, 2009(53-54), 5-23.

Research Article**Mülkiyet Hakları: Özel Mülkiyet Sisteminde Kaynak Tahsisi Üzerine Bir İnceleme***Property Rights: A Review on Resource Allocation in Private Property System*

Ş. Gamze ALBAYRAK Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi, Rekreasyon Bölümü serife.albayrak@hbv.edu.tr https://orcid.org/0000-0002-6808-0823	Gönül DİNÇER Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF, İktisat Bölümü gonul.dincer@hbv.edu.tr https://orcid.org/0000-0001-7579-6048
--	---

Extensive Summary

“Property rights” is a central concept in economics as it forms the basis of social distribution and allocation of resources. The issue of how and to what extent alternative allocations of property rights affect the use of resources and total output is an important area of research. The concept of “property rights” indicates a bundle of rights which include the rights of selling, renting, lending, bequeathing, etc. The content of property rights primarily include: (1) First, property rights over a resource include the “right of use”, which defines all “legitimate” forms of use, including the physical conversion or even destruction of it. (2) Secondly, property rights include the right to “earn income” from a resource. (3) Finally, property rights include the right to “transfer” the usage rights of a resource to others.

Property rights determine people's relations with other people, both in terms of the influence of social norms in determining the rights they contain, and in the sense that a person's property rights over a resource may include excluding others from the use of that resource. On the other hand, property rights also regulate the relationship between people and things in that they include the rights to various forms of use of a resource, the rights to earn income from that resource and to transfer the resource. In this context, property rights refer to a vital set of rights and regulations regarding the allocation and social organization of resources.

Well-defined property rights are a necessary prerequisite for the development of economic activity. On the other hand, the fact that property rights change over time is an important phenomenon. There are two important questions to ask regarding the structure of property rights in a society:

- 1) What is the identity of the property owners/ who are the property owners?
- 2) What are the property rights/ what do they include? For a property right that did not exist before in one society may now exist, or a right that did not exist in one society may exist in other societies.

The emergence of property rights in a society that were not previously available can result from technological progress, changes in cost, changes in preferences, and new inventions. Subjects of property rights change depending on these factors; in other words, things that were not perceived as property before can become property. The set of property rights is changing; therefore, the allocation of property rights in new ways and the exchange of these rights are in question. In other words, the content of property rights and the method of establishment of property rights can also change over time.

According to another explanation, the emergence of property rights in a society that did not exist in that society before is related to the externalities. If the main function of property rights is to internalize beneficial and harmful effects, then the emergence of property rights can be associated with the formation of new or different (beneficial or harmful) effects. Changes in knowledge result in changes in the production function and market values. The emergence of new property rights can be expressed as a response to the willingness of interacting people to adjust for new cost-benefit possibilities. That is,

increased internalization is mainly due to changes in economic values, the opening of new markets and the development of new technologies. In this context, given the preferences of society, the emergence of new private or state-centered property rights will be a reaction to changes in technology and relative prices.

The capitalist system is characterized by being based on the private property system. Therefore, the growth of modern Western societies tends to be explained in part as a result of the transition from common property to private property system. There are important studies in the literature that compare the private property system with other property regimes in various aspects and examine the superior and inadequate aspects of the private property system. Some of these studies were reviewed within the framework of this study (Alchian, 1965, 1967; Alchian & Demsetz, 1972, 1973; Demsetz, 1964, 1967; Coase, 1937; Cheung, 1969; Furubotn & Pejovich, 1972).

It is recognized that in a private property system, resources tend to be allocated among the highest value uses, so effective allocation of resources is related to changes to the property system. Competition and transferability of property right in the market fulfill two main functions. First, competition aggregates information from all potential owners (information about alternative contract arrangements and uses of the resource), and the transferability of property rights (through flexible relative prices) ensures that the most valuable is used. Second, competition among potential contract participants and a resource owner's ability to delegate the right to use their own resource reduces the cost of enforcing the terms set forth in a contract.

Therefore, the logic of competition suggests that a more holistic definition of individual property rights reduces uncertainty and ensures efficient allocation of resources. In this case, the efficiency is related to the institutional infrastructure and conditions in which the transactions take place. Whereas, the standard competition model is described in a private system where a particular set of property rights governs the use of all resources and transaction costs are zero. Schools besides classical economic theory have actually emerged for these reasons: 1) Market solutions do not always agree with the marginal equivalences necessary for the social optimum. 2) Traditional theory has failed to take into account the various kinds and degrees of restrictions on private property rights. The first of these reasons is related to externalities, and the second is related to the behavior of the firm that does not pursue the classical profit maximization goal.

In other words, in the private property system, it is accepted that the resources tend to be allocated among the highest value uses, and thus it is seen that property rights are considered in terms of ensuring economic efficiency. In this context, private property is advantageous in conserving scarce resources. Private property is a leading means of transforming negative-sum commons into positive-sum property regimes. On the other hand, private property is not the only or always the optimum way to ensure efficiency. Through public ownership, people can remove a resource from being an unregulated common property and take on the responsibility of managing that resource collectively. One advantage of private property is that property owners can buy each other's properties and reorganize the distribution of property in such a way that their activities are least harmful to each other. But this is not always easy, and sometimes redistribution itself can be costly since every redistribution has transaction costs. The existence of externalities, the argument that individual goals should not conflict with the maximization of social utility, and the existence of transaction costs bring public ownership, state ownership and/or state intervention in the discussion.

In this context, it can be said that an important goal in the capitalist system is to reach a structure that combines private and public property in a way that reduces the sum of transaction costs and the cost of externalities. Examining the social context of property rights is essential for a holistic understanding. In this study; to the extent that the scope and limitations allow, it has been tried to point out the human-human dimension and social context of property rights along with human-thing relations.